

Data przesłania tekstu: 5 II 2018 r.

Data przyjęcia tekstu do druku: 13 VI 2018 r.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2018.015>

KAMILA BIERNAT

(Archiwum Akt Nowych w Warszawie)
kamilabiernat@gmail.com

XI ZJAZD INTERNETOWEGO FORUM ARCHIWALNEGO (IFAR). Lublin, 9–10 XI 2017 r.

W dniach 9–10 XI 2017 r. przy pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, a w budynku Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, odbył się XI Zjazd IFAR. Organizatorami tego przedsięwzięcia było Internetowe Forum Archiwalne oraz Instytut Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Pierwszego dnia obrady rozpoczęto o godzinie 10.00. Jako pierwszy z zebranymi gośćmi przywitał się Rafał Magryś, administrator Internetowego Forum Archiwalnego. Wyraził wielkie podziękowania dla pracowników Instytutu Historii UMCS, którzy przyczynili się do zorganizowania XI Zjazdu w Lublinie. Pokróćce przedstawione zostały również dzieje Internetowego Forum Archiwalnego, które powstało 13 lat temu. R. Magryś słusznie zauważył, że forum jest miejscem wymiany poglądów i różnych kwestii związanych z funkcjonowaniem archiwów. Następnie głos zabrał dr hab. Marek Sioma, prof. UMCS, który wspominał czasy, kiedy archiwistyka zaczęła kształtować się jako samodzielna dyscyplina naukowa. Zauważył również, że jej działania zmierzają w kierunku wykorzystania w swojej pracy nowoczesnych technologii.

Pierwszym referentem był prof. dr hab. Krzysztof Skupieński z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z referatem pt.: *Na ile technologia informacyjna rozwiązuje problemy archiwistyki i zarządzania dokumentacją?* Na wstępie autor przedstawił kwestie związane z rewolucją informacyjną. Słusznie zauważył, że archiwalia to pewien rodzaj informacji, który niegdyś prowadzony

był tylko w trybie papierowym. W dalszej części wystąpienia autor odwołał się do systemów ICT, które dzisiaj są istotnym elementem w warsztacie badawczym historyka i archiwisty. Nie zabrakło również informacji o programach studiów, jakie obowiązują na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na kierunku Archiwistyka i nowoczesne zarządzanie zapisami informacyjnymi oraz na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na kierunku Archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. W końcowej części wystąpienia K. Skupiński odwołał się do Jednolitego Rzeczonego Wykazu Akt, który jego zdaniem został przyjęty pod wpływem biurowości XIX w. Padło również pytanie czy *records management* można utożsamiać z zarządzaniem dokumentacją. Zdaniem autora nie każdy rekord jest dokumentem, zatem nie należy obu pojęć uważać za pokrewne.

Następnie głos zabrała dr Małgorzata Szabaciuk, również reprezentująca Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, która w referacie *Kierunek Archiwistyka i Nowoczesne Zarządzanie Zapisami Informacyjnymi na UMCS – połączenie teorii z praktyką* przedstawiła sytuację po całym cyklu kształcenia na wyżej wymienionym kierunku Archiwistyka i nowoczesne zarządzanie zapisami informacyjnymi. Autorka wskazała, że w ramach kierunku uruchomione są trzy specjalności: archiwistyka historyczna, zarządzanie dokumentacją współczesną oraz informatyka biurowa. W roku akademickim 2017/2018 na wszystkich latach studiów kształciło się 156 studentów. W dalszej części wystąpienia omówiony został program studiów z założeniem, że studia pierwszego stopnia mają charakter praktyczny, a studia drugiego stopnia ogólnouniwersytecki. Przedstawiony został również System Obsługi Praktyk oraz omówiono ich ogólną liczbę. Po pierwszym roku studiów pierwszego stopnia odbywają się praktyki w wymiarze 160 godzin, po drugim roku również 160 godzin oraz taka sama liczba godzin jest do zrealizowania w trakcie trzeciego roku. Z kolei na studiach drugiego stopnia, po drugim semestrze pierwszego roku, studenci zobligowani są do odbycia 160 godzin praktyki. Najczęściej wybieranymi miejscami praktyk były archiwa państwowe, Kancelaria Prezydenta RP, archiwa zakładowe, Główny Inspektorat Ochrony Danych Osobowych, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych czy Instytut Pamięi Narodowej. W końcowej części wystąpienia M. Szabaciuk wskazała na problemy, które wynikają z powtarzalności przedmiotów na I i II stopniu studiów, interdyscyplinarności kierunku czy tworzenia specjalności. Słusznie zauważono potrzebę tworzenia studiów dualnych, czyli takich, które będą łączyć w sobie elementy humanistyczne z informatycznymi z uwagi na fakt ciągle postępującego rozwoju technologicznego.

Jako trzeci wystąpił Michał Serdyński z Departamentu Archiwistyki Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie. W swoim referacie

pt.: *Archiwistyka na uczelniach publicznych w Polsce* na wstępie przedstawił zagadnienia związane z kształceniem techników archiwistów. Dane przywołane w wystąpieniu objęły okres ostatnich 5 lat. Autor słusznie zauważył, że zawód technika archiwisty wchodzi w zakres obszaru administracyjno-usługowego. Kształcenie w tym zakresie odbywa się jedynie w szkołach policealnych. Kwalifikacja techników archiwistów odbywa się dwutorowo: jest to organizacja prowadzenia archiwum zakładowego oraz opracowanie materiałów archiwalnych. Cały etap nauczania zawarty w programach nauczania składa się z nauczania przedmiotowego i modułowego. W referacie przedstawione zostały również ośrodki w Polsce kształcące techników archiwistów oraz omówiono inne dane statystyczne zebrane przez autora. M. Serdyński słusznie zauważył, że Centralna Komisja Egzaminacyjna zajmująca się układaniem egzaminów dla zawodu technika archiwista nie współpracuje w tym zakresie z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych. W drugiej części wystąpienia Serdyński przedstawił tę samą kwestię kształcenia archiwistów na uczelniach wyższych w Polsce. Zapytanie odnośnie programów studiów zostało wysłane do polskich uniwersytetów, uniwersytetów pedagogicznych oraz państwowych wyższych szkół zawodowych, razem do 66 podmiotów. Autor uzyskał odpowiedzi z 22 podmiotów. Uzyskane wyniki nie pozwoliły na przedstawienie tych informacji w szerszym zakresie i wyciągnięcie odpowiednich stosowanych wniosków.

Jako następny głos zabrał Marcin Buczek reprezentujący Archiwum Państwowe w Lublinie. W swoim wystąpieniu zatytułowanym *Podpis i pieczęć elektroniczna w systemach klasy EKD – implementacja i zagrożenia* na wstępie przedstawił kwestie związane z funkcjonowaniem podpisu elektronicznego w Polsce zgodnie z obowiązującą *Ustawą z dnia 18 stycznia 2001 roku o podpisie elektronicznym*. Następnie odniósł się do dyrektyw Unii Europejskiej, które wyróżniają podpis elektroniczny, zaawansowany podpis elektroniczny i kwalifikowany podpis elektroniczny. W dalszej części wystąpienia autor przedstawił zagadnienia związane z funkcjami podpisu elektronicznego, gdzie wyróżnił algorytmy SHA-1, SHA-2. W końcowej części referatu Buczek przedstawił procedurę składania podpisu elektronicznego, kwestię uzyskiwania certyfikatu poświadczającego wiarygodność składanego podpisu oraz problemy wynikające z autentyczności dokumentacji elektronicznej, zwłaszcza w postępowaniach sądowych.

Następnie swój referat zatytułowany *Archiwizacja dokumentacji elektronicznej w sądach* przedstawił Mariusz Krause reprezentujący Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim. W swoim wystąpieniu ukazał kwestie związane z funkcjonowaniem systemów informatycznych w sądach. Szczególnie dużo uwagi

poświęcono systemowi SAWA. Obok niego w sądach pojawiły się systemy do obsługi archiwum zakładowego, obsługi pracowniczej, biura podawczego czy ksiąg należności. Następnie Krause przedstawił procedurę nagrywania spraw cywilnych i karnych w sądach. Zwrócił uwagę na kwestię, jaką niesie ze sobą problem archiwizacji stron internetowych instytucji publicznych i wewnętrznych portali. W zakończeniu wystąpienia pojawiły się również informacje dotyczące Centralnego archiwum protokołów elektronicznych.

Jako ostatni w pierwszej części wystąpił dr Marek Konstankiewicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z tematem *Dokumentacja w elektronicznym postępowaniu upominawczym – aspekty kancelaryjne i archiwalne*. W swoim wystąpieniu zawarł informacje dotyczące systemów Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją w sądach. M. Konstankiewicz skupił się przede wszystkim na Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód i elektronicznym postępowaniu upominawczym. Ponadto przedstawione zostały sprawy załatwiane elektronicznie z uwzględnieniem dokumentacji pomocniczej, która nadal wytwarzana jest w sposób tradycyjny. W podsumowaniu referatu padły pytania czy zarządzanie składami chronologicznymi jest wyzwaniem oraz jakie jest postrzeganie dokumentacji elektronicznej w otaczającej nas rzeczywistości.

Po tych wystąpieniach miała miejsce wizyta w VI Wydziale Cywilnym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód mieszczącym się przy ulicy Bocznej Lubomelskiej 13. Uczestnicy tej wizyty mieli szansę na zapoznanie się z funkcjonującym tam systemem, dzięki któremu możliwe jest prowadzenie spraw cywilnych związanych z elektronicznym postępowaniem upominawczym.

Po przerwie, jako pierwszy, wystąpił Marcin Kapała z Archiwum Państwowego w Lesznie. W swoim referacie zatytułowanym *Skład chronologiczny – archaiczna koncepcja czy prawna konieczność?* przedstawił na wstępie definicję składu chronologicznego, która została wprowadzona zgodnie z obowiązującym Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 I 2011 r. Autor uznał skład chronologiczny jako narzędzie kancelaryjne przydatne do pracy z dokumentacją powstającą w wersji papierowej. W dalszej części Kapała przedstawił kwestie związane z odwzorowaniem cyfrowym oraz terminami takimi jak dokument elektroniczny i jego kopia. Następnie autor skupił się na funkcjonowaniu składów chronologicznych, które zostały porównane z działaniami prowadzonymi w kancelarii austriackiej XIX w. i polską biurowością z 1931 r. W końcowej części wystąpienia Kapała przedstawił kwestie problematyczne związane z dowodową wartością kopii odwzorowania cyfrowego.

Kolejnym prelegentem był dr Robert Stępień z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, który wygłosił referat pt.: *Działalność stowarzyszeń*

archiwalnych na rzecz doskonalenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych archiwistów i zarządców dokumentacji. Przykład brytyjski. W swoim wystąpieniu przedstawił stowarzyszenia archiwalne działające w Wielkiej Brytanii. Pierwsze stowarzyszenie brytyjskie powstało w latach trzydziestych XX w. i było związane z rozkwitem brytyjskiej myśli archiwalnej. W 1947 roku została założona pierwsza brytyjska organizacja zawodowa archiwistów, dzięki wzrostowi świadomości archiwalnej wśród narodu brytyjskiego. W dalszej części wystąpienia Stępień skupił się na stowarzyszeniu Archives and Records Association, które obecnie zajmuje się organizowaniem szkoleń, konferencji naukowych, kursów oraz wydawaniem akredytacji dla uczelni kształcących potencjalnych przyszłych archiwistów.

Następnie głos zabrał Piotr Goździak reprezentujący Uniwersytet Szczeciński z referatem pt.: *Jak to się robi w Ameryce, czyli casus działalności United States National Archives na Youtube*. Na wstępie przedstawiona została struktura archiwów amerykańskich. Głównym archiwum amerykańskim jest Archiwum Narodowe w Waszyngtonie, którego autor przedstawił jego zasób. Następnie Goździak zajął się omówieniem Social Media Team, którego najistotniejszym zadaniem jest kontrola kont archiwów amerykańskich na portalach społecznościowych. W zasadniczej części wystąpienia zawarte zostały informacje na temat kanału Youtube Archiwum Narodowego w Waszyngtonie. Autor przedstawił różnego rodzaju statystyki dotyczące korzystania z tego kanału przez użytkowników.

Jako ostatni pierwszego dnia obrad wystąpił ponownie Michał Serdyński z Departamentu Archiwistyki Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie. W swoim referacie pt.: *Tajemniczy klient w archiwach* przedstawił swoje badania, które polegały na wysłaniu zapytań do 73 jednostek organizacyjnych, jakimi są archiwa państwowe wraz z ich oddziałami zamiejscowymi. Pytania przesłane do niniejszych podmiotów dotyczyły m.in. kwerend, nadzoru, kursów archiwalnych czy portalu szukaj w archiwach. Do najważniejszych błędów, jakie popełniły archiwa państwowe w przesłanych odpowiedziach Serdyński zaliczył m.in. kwestie związane z brakiem nadania sygnatury sprawy, mało precyzyjnym słownictwem, błędami w nagłówku czy stopce, brakiem podania nazwisk osób i pełniących przez nich funkcji czy stanowisk, jakością oraz niesatysfakcjonującą autora zapytania odpowiedzią.

Po wszystkich referatach, jakie zostały wygłoszone pierwszego dnia podsumowania podjęła się dr Małgorzata Szabaciuk, która odniosła się do wszystkich najważniejszych kwestii związanych z funkcjonowaniem systemów Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją w sądach, składów chronologicznych, stowarzyszeń brytyjskich czy nowoczesnych technologii, jakie obecnie pojawiają się w archiwach państwowych.

W drugim dniu obrady rozpoczęły się o godzinie 10.00. Po krótkim przywitaniu zebranych gości przez Rafała Magrysia, jako pierwszy głos zabrał Adrian Cieślík z Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie z referatem pt.: *Podstawowe problemy archiwistyki kościelnej i propozycje ich rozwiązania*. W swoim wystąpieniu autor słusznie zauważył, że przez cały czas archiwistyka kościelna jest zaniedbywana. Po omówieniu odniesień prawa kanonicznego do archiwistyki Cieślík przeszedł do problemów, z jakimi borykają się archiwa diecezjalne, parafialne czy zakonne. Do najistotniejszych należy zaliczyć: brak centralizacji i jasno określonej metodyki, brak jakiegokolwiek nadzoru, problemy z opracowaniem spuścizn kościelnych, złe warunki lokalowe archiwów diecezjalnych, brak inwentarzy archiwalnych, niewykwalifikowana kadra oraz brak możliwości składania zamówień do pracowni drogą elektroniczną. Oprócz tego pojawiły się kwestie dotyczące rozproszenia materiałów archiwalnych, zwłaszcza zakonnych, posiadania przez archiwa diecezjalne własnych baz danych i bibliotek cyfrowych, jak również nawiązania współpracy z Centralną Komisją Metodyczną i Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych. W dyskusji odwołano się również do utworzenia przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 11 X 2017 r. grupy roboczej do spraw archiwów kościelnych. W skład tej grupy weszli m.in. ks. dr hab. Mieczysław Róžański, zastępca dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi oraz dr Henryk Niestrój, zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Jako następny głos zabrał Maciej Zdunek, dyrektor Departamentu Archiwistyki Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie z referatem pt.: *Program retrokonwersji pomocy archiwalnych*. W swoim wystąpieniu omówił najważniejsze kwestie związane ze wspomnianym programem opracowanym przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Głównym założeniem stało się umieszczenie online ponad 13 mln opisów jednostek archiwalnych. Początkowo program ten miał być obsługiwany w ramach usługi wewnętrznej, jednakże ze względu na wysokie koszty każde archiwum państwowe we własnym zakresie musiało podjąć się tego zadania. Proces retrokonwersji został podzielony na kwartały. Po każdym kwartale archiwum państwowe przesyłało do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych sprawozdanie. W zasadniczej części wystąpienia autor omówił metody, jakie wykorzystywane są w ramach programu retrokonwersji. Zaliczone do nich zostało przepisywanie ręczne inwentarzy archiwalnych, technika OCR, bądź też system mieszany. W dalszej części Zdunek wskazał na archiwa, które radzą sobie najlepiej i najgorzej w programie. Do najlepszych zostały zaliczone: Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Archiwum Państwowe w Katowicach, Archiwum Państwowe w Warszawie, Archiwum Na-

rodowe w Krakowie oraz Archiwum Państwowe w Łodzi. Z kolei nie najlepiej z tym zadaniem poradziło sobie Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz Archiwum Państwowe w Olsztynie. W podsumowaniu wystąpienia wskazane zostały archiwa, które zakończyły już pracę nad retrokonwersją (Archiwum Państwowe w Szczecinie i Archiwum Państwowe w Opolu) oraz omówione zostały problemy wynikające z programu retrokonwersji w archiwach państwowych.

Następnie głos zabrały Marianna Otmianowska, dyrektor Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie oraz Katarzyna Zajkowska, pracownik Oddziału Archiwistyki Cyfrowej NAC. W swoim wystąpieniu zatytułowanym *Modernizacja serwisu Szukaj w Archiwach* przedstawiły różne problemy związane z udoskonaleniem portalu www.szukajwarchiwach.pl. Omawiane działanie wyszło ze wspólnej inicjatywy Narodowego Archiwum Cyfrowego i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Głównym założeniem stała się modernizacja, dzięki której portal stanie się narzędziem przydatnym w badaniach historycznych. Punktem wyjścia niniejszego przedsięwzięcia były badania przeprowadzone z użytkownikami. Łącznie było to 15 osób. Wśród tej liczby pięć osób posiadało już jakieś doświadczenia w korzystaniu z portalu (genealodzy, archiwistka, archiwista społeczny oraz osoba związana z historią sztuki). Wśród pozostałych dziesięciu osób znalazły się m.in. pasjonat, nauczyciel, student, uczennica, artysta oraz dziennikarz. Badaniem potrzeb wyżej wymienionych osób zajęła się profesjonalna firma. Zgodnie z założeniami użytkownicy portalu www.szukajwarchiwach.pl zostali podzieleni na: specjalistów, poszukiwaczy oraz oglądaczy. W dalszej części wystąpienia M. Otmianowskiej i K. Zajkowskiej przedstawiony został nowy wygląd serwisu i jego funkcjonalność. W końcowej części wystąpienia została przedstawiona analiza SWOT dotycząca portalu oraz plany na 2018 r. związane z jego dalszą modernizacją i oddaniem do użytku.

Przedostatnią prelegentką XI Zjazdu IFAR była Hanna Staszewska z referatem pt.: *Prace Centralnej Komisji Metodycznej kadencji 2016–2018: zamach na metodykę archiwalną czy krok ku normalności?* Referentka na wstępie zaznaczyła, że Centralna Komisja Metodyczna jest organem doradczym Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i nie może podejmować samodzielnych decyzji. W dalszej części przedstawiona została historia przepisów metodycznych sięgająca 1919 r. Następnie autorka skupiła się omówieniu zmian w przepisach metodycznych, pomocach archiwalnych oraz priorytetach Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, które zostały ogłoszone we wrześniu 2017 r. w Kielcach.

Jako ostatnia głos zabrała pisząca te słowa, reprezentująca Archiwum Akt Nowych w Warszawie i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. W swoim referacie pt.: *Kalibracja, kompresja bezstratna, głębia bitowa? Czyli jak prawidłowo*

przygotować proces digitalizacyjny w archiwum na wstępie zostały wyjaśnione podstawowe pojęcia zawarte w tytule wystąpienia. W dalszej części omówione zostały etapy procesu digitalizacyjnego: planowanie procesu, dostarczenie materiałów archiwalnych, skanowanie, kontrola jakości, zwrot materiałów archiwalnych, archiwizacja skanów, udostępnianie oraz promocja projektu digitalizacyjnego. W końcowej części wystąpienia został przedstawiony proces digitalizacyjny na przykładzie Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Po wszystkich wystąpieniach drugiego dnia obrady podsumował Rafał Magryś administrator IFAR-u. Podziękował prelegentom za owocne obrady, uczestnikom za liczne przybycie oraz za pomoc w organizacji Uniwersytetowi Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie a w szczególności dr Małgorzacie Szabaciuk z Instytutu Historii UMCS. Jednocześnie zaprosił również wszystkich obecnych na kolejny XII Zjazd oraz zachęcał do dalszej aktywności na forum w Internecie.